The Relations Between Azerbaijan And Armenia Since The Formation Of The Osce Minsk Group

Prof. Alaeddin Yalcinkaya, Marmara University
Ahmet Demir, Marmara University

Abstract

The Nagorno-Karabakh issue, which is the basis of the problematic relations between Azerbaijan and Armenia since the Soviet Union entered the process of disintegration, has a long history. This issue is one of the important international problems that remain to be solved today. This issue, which constitutes the main source of the disputes between Armenia and Azerbaijan , While perceived as the internal issue of the USSR during the Soviet Union , After the dissolution of the Soviets, the Domination struggle in Nagorno-Karabakh, which is land of Azerbaijan , Has become an international problem. In the resolution of the Nagorno-Karabakh issue both other states and international organizations have made important initiatives. They tried to establish the normalization of relations between Azerbaijan and Armenia. The formation and activities of the Minsk Group have been one of the important steps which have taken in resolving this problem between Armenia and Azerbaijan. In this context, the Minsk Group is a negotiating team created by the OSCE. Azerbaijan, Armenia, Finland, Italy, Turkey, Sweden, Germany, Belarus are permanent members of this group. The co-chairmen of the Minsk Group are Russia, France and the United States. Since the formation of the Minsk Group, a number of solutions have been proposed, including the option of forming a multinational peacekeeping force for the parties. For example, "step by step suggestion" , "Package Deal suggestion" , "Commonwealth suggestion", "Madrid Principles suggestion " etc. Presented many solution proposals. However, these proposals either led to the reaction of Azerbaijan or Armenia. In the declaration, since the formation of the OSCE Minsk group, Azerbaijan-Armenia relations will be discussed and a permanent solution for this international issue is being discussed. On the other hand, the problem is pointed out in the context of the International Political Economy in terms of regional countries and global powers.

Keywords: Minsk Group, Nagorno-Karabakh, Azerbaijan, Armenia, International Political Economy

Özet

Sovyetler Birliği'nin dağılma sürecine girmesinden itibaren Azerbaycan ve Ermenistan arasındaki ilişkilerin sorunlu olmasının temelinde yatan Dağlık Karabağ konusu uzun bir geçmişe sahiptir. Bu konu günümüzde de çözüm bekleyen önemli uluslararası sorunlar arasında bulunmaktadır. Ermenistan-Azerbaycan arasındaki uyuşmazlıkların asıl kaynağını oluşturan bu sorun, Sovyetler Birliği döneminde SSCB'nin kendi iç meselesi olarak algılanırken, Sovyetlerin dağılmasından sonra hukuken Azerbaycan toprağı olan Dağlık Karabağ üzerindeki hâkimiyet mücadelesi şeklinde uluslararası bir sorun haline gelmiştir. Dağlık Karabağ meselesinin çözümü konusunda hem diğer devletler hem de uluslararası örgütler önemli girişimlerde bulunmuş olup, Azerbaycan Ermenistan arasındaki ilişkilerin normalleşmesini sağlamaya çalışmışlardır. Minsk Grubunun oluşumu ve faaliyetleri de Ermenistan Azerbaycan arasındaki bu sorunun çözümü doğrultusunda atılan önemli adımlardan biri olmuştur. Bu bağlamda Minsk Grubu, AGIT bünyesinde oluşturulmuş olan bir müzakere ekibidir. Minsk Grubu, oluşumundan bugüne taraflara çok uluslu bir barış gücünün oluşturulması seçeneğini dahi içine alan, 'Adım Adım' (Step by Step) Yaklaşımı, 'Paket Anlaşma' (Package Deal) Önerisi, 'Ortak Devlet' (Commonwealth) Önerisi, 'Temel Prensipler/Madrid Prensipleri' (Madrid Principles) vb. birçok çözüm önerisi sunmuştur. Ancak bu öneriler ya Azerbaycan'ın ya Ermenistan'ın ya da her ikisinin tepkisine yol açmıştır. Bildiride AGIT Minsk grubunun oluşumundan günümüze Azerbaycan-Ermenistan ilişkileri ele alınarak bu uluslararası mesele için kalıcı bir çözüm yolu tartışılmaktadır. "Öte yandan sorunun bölge ülkeleri ve küresel güçler açısından Uluslararası Politik Ekonomi kapsamındaki bağlantılarına da işaret edilmektedir

Anahtar Kelimeler: Minsk Grubu, Dağlık Karabağ Meselesi, Azerbaycan-Ermenistan Ilişkileri, Azerbaycan, Uluslararası Politik Ekonomi

GİRİŞ

20. Yüzyılın sonlarına doğru yaklaşıldığı dönemde soğuk savaşın nihayete ermesi ve bunun bir neticesi olarak iki kutuplu dünya sisteminin de ortadan kalkmasıyla birlikte özellikle yerel anlamda etnik çatışmalar ortaya çıkmaya başlamıştır. Dünyanın birçok bölgesinde etnik, siyasi ve benzeri çatışmalar ortaya çıkmış olsa da Sovyetler Birliğinin dağılmasından önce üzerinde bulunduğu coğrafyada ve eski Yugoslavya bölgesinde, birçok devletin bağımsızlık kazanmasının da bir neticesi olarak ortaya çıkan çatışmalar 1990'lı yılların ortasından itibaren dünya gündemini ve uluslararası örgütlerin çalışma programlarının ana gündem maddelerini meşgul etmeye başlamıştır.

Sovyetler Birliği sisteminin en çok tesirini gösterdiği bölgelerden biri olan Kafkasya Coğrafyasında Sovyet sisteminin çökmesinin ardından birçok çatışma ortaya çıktı. Güney Kafkasya bölgesinde bulunan Azerbaycan ile Ermenistan arasında da bu çatışmaların en şiddetlisi yaşandı ve Dağlık Karabağ bölgesinde insanlık tarihinin en büyük dramları yaşandı.

Jeostratejik öneme sahip olan bu coğrafyalarda meydana gelen çatışmalar etnik veyahut dinsel anlamda azınlık gruplarının birbirlerine karşı uyguladıkları saldırgan ve yayılmacı siyaset anlayışlarının bir sonucu olması hasebiyle bu çatışmalar bölgede ekonomik ve siyasi sorunlar ortaya çıkarmakla kalmayıp aynı zamanda en temel insan haklarının da önemsizleşmesine kimi zaman da tamamen ortadan kalkmasına neden olmuştur. Bütün bunların ortaya koyduğu olumsuz sonuçlar ise Güney Kafkasya bölgesinin ve diğer aktörler arasında cereyan eden uluslararası ilişkilerin güvenliği ve istikrarının tehlike altına girmesi olarak karşımıza çıkmıştır.

1990'lı yılların başından itibaren Dünya Gündemini ve Uluslararası Örgütlerin çalışma prensiplerini belirleyen en önemli bölgesel sorunlardan birisi de Dağlık Karabağ Sorunu konusudur. Özetle, Ermenistan tarafından Azerbaycan topraklarının % 20 sine yakın bölgenin işgal edilmesi ve Hukuken haklı olan Azerbaycan'ın siyasi ve askeri olarak mücadele vermek durumunda kalması olarak ifade edilebilecek olan Dağlık Karabağ Sorunu, içinde bulunduğumuz yüzyılın en önemli sorunlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sorunun Tarihsel Gelişimi

Uzun yıllardır var olan ve önümüzdeki birkaç yıl sonra taraf ülkelerin bağımsızlık dönemleri itibarıyla otuz yılını tamamlayacak olan Dağlık Karabağ Sorunu, Azerbaycan-Ermenistan arasındaki husumetin en önemli somut örneği olarak karşımıza çıkmaktadır. Azerbaycan ve Ermenistan arasındaki bu husumetlerin ve özellikle de Dağlık Karabağ'da var olan çatışmaların ne zaman sona ereceği konusu ise belirsizliğini muhafaza etmeye devam etmektedir. Sınır komşusu olan bu iki devlet, etnik siyasi ve kültürel yapılarının farklılıklarının yanı sıra birbirlerine ebedi düşman gözü ile bakmakta ve herhangi bir şekilde dostane ilişkiler kurulamayacağına hem devlet bazında hem de millet olarak gönülden inanmaktadırlar. Dolaysıyla bölgede meydana gelen küçük veya büyük çaplı askeri siyasi çatışmaların çözümünün pek de mümkün olamayacağı yönünde bir kanaati hem bölge ülkeleri hem de bu sorun ile yakından ilgilenen küresel örgütler kabullenmiş durumda görünüyor.[1]

Nüfuz veya yüzölçümü kriterleri itibarıyla sadece büyük bir ilçe konumunda olabilecek olan Dağlık Karabağ bölgesi özellikle 1990 sonrasında, özelde Azerbaycan ile Ermenistan'ı genelde ise Rusya, Gürcistan, İran, Türkiye, Çin ve ABD gibi bölgede birtakım planları olan ülkeleri ve bazı Uluslararası Örgütleri yakından ilgilendirmektedir. Özellikle de Bakü-Tiflis-

[1] Reha Yılmaz ve Emin Şıhaliyev , Ermenistan-Azerbaycan Çatışması: Çözüm Yolundaki Temel Sorunlar ve
Gelecek Senaryoları, Bilge Strateji, Cilt.7, Sayı.13 , Güz 2015, ss.32

Ceyhan vb. boru hatları olmak üzere birçok ekonomik projelerin oluşturulmasında ve uygulanmasında Dağlık Karabağ'ın , genel olarak da Kafkasya'nın önemi günümüzde devam ettiği gibi gelecekte de önemi artarak devam edecektir.[2]

Şekil.1. Dağlık Karabağ Bölgesi

Kaynak : http://www.aljazeera.com.tr/dosya/oncesi-ve-sonrasiyla-karabag-savasi (E.t. 18.02.2017)

Sovyetler Birliği sistemin faal olduğu dönemlerde de Dağlık Karabağ'ın Ermenistan topraklarına dahil olması gerektiği yönünde baskılarda bulunan Erivan yönetimi, Gorbaçov'un glasnost ve perestroyka politikalarının da etkisiyle bu konudaki baskılarını artırmalarına rağmen istedikleri doğrultuda bir sonuç elde edememişti.[3] Sovyet sisteminin yıkılmasının ardından 20. Yüzyılın son dönemlerinde bu isteklerini yoğun bir şekilde gündeme getirmeye başlayan Ermeniler, 1987 yılında Moskova ile birtakım görüşmeler yaparak Dağlık Karabağ bölgesindeki nüfusun çoğunluğunun aslında Ermeniler tarafından oluştuğu konusunda Moskova yönetimini ikna etme gayreti içerisinde oldular. Ancak Moskova Yönetimini bu konuda ikna edemeyen Ermeniler daha sonra Dağlık Karabağ'daki Ermeni nüfusunu kullanarak 12 Temmuz 1988'de bölgenin özerkliğini ilan ederek bölgenin Ermenistan'a ilhak olduğunu ve devlet kurumlarında bundan sonra Ermenistan bayrağının dalgalanacağını deklare etti.[4]

Dağlık Karabağ bölgesinin almış olduğu ilhak kararının ardından 1 Aralık 1989 tarihinde Hukuken Azerbaycan toprağı olan Dağlık Karabağ'ın Ermenistan parlamentosundan da bu yönde bir karar çıktı. Bunun üzerine Moskova yönetimi alınan bu karara olumsuz bir tepki gösterdi ve bu şekilde bir kararın alınabilmesi için Azerbaycan parlamentosunun da bu yönde bir onayının olması gerektiğini aksi takdirde Sovyet anayasasının 78. Maddesine aykırı hareket edilmiş olacağını açıkladı.[5]

Ermenistan daha sonra buna benzer birtakım kararlar daha aldı ve bu alınan kararlar Azerbaycan'da büyük tepkilerin ortaya çıkmasına sebebiyet verdi ancak Ermenistan bu tür

[2] Alaeddin Yalçınkaya , "Kafkasya'da Siyasi Gelişmeler : Etnik Düğümden Küresel Kördüğüme" 1.Baskı , Ankara: Lalezar Kitabevi ,2006,s.129

[3] Elçin Neciyev , Azerbaycan'ın Sovyetleştirilmesi sürecinde Karabağ problemi , Ermeni Araştırmaları , 2011, S.39 , s.183

[4] Araz Aslanlı, "Tarihte ve Günümüzde Karabağ Sorunu", Avrasya Dosyası, C.7, S.1 , 2001, s. 403 ; Cenk Başlamış , Karabağ Temel Sorun,Milliyet Gazetesi,30.01.1990, s.4.

[5] Cavid Abdullayev, "Azerbaycan'da Anayasallaşma Süreci ve Benimsenen Sistemin Niteliği", Avrasya Dosyası, C.7, S.1, 2001, s.111

kararları almaktan çekinmediği gibi ortaya çıkacak olan çatışmalardan da Azerbaycan'ı sorumlu tutacak kadar ciddiyetten uzaklaştı. Ermenilerin bu tutumları Azerbaycan içerisinde ve siyasi partilerde gerginliğin artmasına ve Milliyetçi tavırların çoğalmasına da sebep olmuştu. Ayrıca Azerbaycan halkının bu tepkileri sadece Ermenileri değil aynı zamanda Sovyet yönetimini de yakından ilgilendiriyordu.

Azerbaycan ile Ermenistan devletleri arasında cereyan eden bu anlaşmazlıkların çözüme kavuşturulmasını istediğini iddia eden Gorbaçov Yönetimi Kızıl Ordu kuvvetlerini Dağlık Karabağ bölgesine yolladı. Barıştan yana bir tavır sergilediğini iddia eden Sovyet yönetimi bu iddiası ile çelişen bir takım faaliyetler de gerçekleştiriyordu. Örneğin Moskova Merkez Radyosu ve TASS ajansı Ermenilerin Azeriler tarafından diri diri yakılarak öldürüldüğü yönünde asparagas haberler ortaya atarak bu çatışmalarda kimden yana olduğunu başka bir deyişle tarafını belli ediyordu.[6]

1991 yılının başlarında Azerbaycan Devleti bağımsızlık kazanma yolunda emin adımlarla ilerlerken Ermenilerin saldırılarının boyutu da büyümekteydi.

Ermenilerin özellikle de Şuamyan bölgesindeki köylere saldırması üzerine Sovyet Yönetimi bu durumun kontrol altına alınması gerektiğini düşünmeye başladı ve Kazakistan Başkanı Nursultan Nazarbayev ile Boris Yeltsin bu saldırıların sona ermesi ve sorunun ortadan kalkması amacıyla Eylül 1991'de Kafkasya'da yer alan Jeleznovodsk şehrinde birtakım girişimlerde bulundu ve taraflar arasında bir anlaşma sağlandı. Ancak anlaşma görüşmelerin yapıldığı saatlerde bile Ermeni askerlerinin bölgedeki taciz ateşleri devam etmekteydi.[7] Ermenistan'ın sonu gelmeyen saldırıları neticesinde tarih 26 Kasım 1991'i gösterirken Azerbaycan Yüksek Sovyeti Yukarı Karabağ Bölgesinin Özerklik Statüsünü sona erdirdi ve bu coğrafyada yer alan bütün rayonları Azerbaycan'ın himayesine bıraktı.[8]

Ermenistan ile Azerbaycan arasında sık sık meydana gelen bu çatışmalar İki devlet arasında olması muhtemel olan barış görüşmelerini de zora soktu ve ennihayetinde 1992'de bu çatışmalar zirve noktasına ulaştı. Hem Azerbaycan hem de Ermenistan devletinin ulusal ordularının da katıldığı bu çatışmalar Rusya tarafından yine de el altından Ermenistan lehine desteklenmeye de devam etmişti.[9]

Ermenistan ve Azerbaycan'ın 30 Ocak 1992 tarihinde Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatına (AGİT) , üye olmalarının ardından Dağlık Karabağ meselesi beynelmilel bir hale gelmiştir. Rusya ve İran da mevcut sorun hakkında birtakım arabuluculuk girişimlerinde bulunmuştu ancak 26 Şubat gecesi Ermeniler Azerbaycan Türklerinin yoğun bir şekilde yaşadığı Hocalı'da insanlık tarihinin en acımasız zulümlerinden birini gerçekleştirdi ve Hocalıda yüzlerce Azeri'yi katlettiler. Arabulucu olduğunu iddia etmekte olan Rusya'nın askerleri de bu katliamlarda Ermeni askerlerine destek vermiştir. Bu gelişmeler Azerbaycan kamuoyunda Rus ve Ermeni düşmanlığını daha da artırdı ve Azerbaycan devlet başkanı Ayaz Muttalibov bu muhalefet gruplarına karşı gerekli sorumlulukları yerine getiremeyerek istifa etti. Onun yerine Ebulfez Elçibey Haziran 1992'de iktidara geldi.[10]

Azerbaycan'da kurulan Elçibey iktidarının ilk yıllarında da Rus destekli Ermeni işgalleri devam etti. 1993-1994 yılları arasında Ermeni birlikleri Dağlık Karabağ'ı ve çevresinde

[6] Mustafa Gökçe , "İki kardeş devletin ortak sorunu : Karabağ ve Ermeni Meselesi" , Yeni Türkiye,S.60,2014, ss.6
[7] Aslanlı, a.g.m. , ss.403
[8] Gökçe, a.g.m. , ss.6
[9] Cemalettin Taşkıran, "Karabağ'da Son Durum", Yeni Türkiye, C. 3, S. 16, Ankara, 1997, s.1194
[10] Aslanlı, a.g.m. , ss.405

bulunan birçok rayonu toplamda ise on iki tane bölgeyi işgal etmiştir ve bu işgaller Rusya tarafından Ermenistan lehine desteklenmiştir.[11]

Sorunun Çözümüne Yönelik Çabalar

Rusya Federasyonu öncülüğünde 12 Mayıs 1994'de Azerbaycan ile Ermenistan arasında gerçekleştirilen barış görüşmeleri ve ateşkes antlaşması henüz yürürlükte olmasına rağmen bu durum Azerbaycan topraklarının yüzde yirmisinin Ermeni askerleri tarafından işgal altında tutulduğu ve bölgede bulunan halkların insanca yaşama haklarının kısıtlandığı gerçeğini ortadan kaldırmamaktadır. Dolayısıyla bu anlaşma suni bir barış anlaşması olmanın ötesine geçememiştir.

Her ne kadar suni bir barış da olsa taraflar arasında gerçekleştirilen bu ateşkes anlaşmasının ardından AGİT bünyesinde oluşturulan Minsk Grubu bu sorunun çözümü noktasında uluslararası bir örgüt olarak, barış anlaşmalarının gerçek bir barışa dönüştürme görevini üstlenmiştir.Ancak yirmi yılı aşkın süre geçmesine rağmen AGİT Minsk Grubunun girişimlerinden beklenen somut sonuçlar elde edilememiştir ve Minsk Grubu Pasif bir barış örgütü olmaktan öteye gidememiştir.[12]

1994 yılı itibarı ile başlayan Minsk Grubu barış girişimleri her defasında tarafların her ikisinin ya da herhangi birisinin olumsuz yaklaşımları nedeniyle olumlu manada ilerleme kaydememiştir. AGİT Minsk Grubu Dağlık Karabağ sorunun çözümü ile alakalı olarak günümüze kadar birçok girişimde bulunmuştur. Ancak en önemli barış tekliflerini inceleyecek olursak bu teklifleri üç başlık altında toplamak mümkün olacaktır.

1- Temmuz 1997 Tarihlinde ortaya konulmuş olan "Paket Çözüm" Önerisi

Kapsamlı Anlaşma Teklifi olarak da adlandırılan bu öneriye göre , Ermeni askeri birlikleri tarafından işgal altında bulunan Dağlık Karabağ ve çevresindeki bölgelerin tamamının aynı anda işgalden kurtarılmasını öngörüyordu.[13] Bu öneri daha ilk konuşulmaya başlandığı anlardan itibaren Erivan yönetimi tarafından protesto edildi ve asla kabul edilemeyecek bir teklif olduğu yönünde açıklamalar yapıldı.

Bu önerinin hayata geçirilmesi durumunda Dağlık Karabağ bölgesi Azerbaycan'a bağlı Özerk bir yapıya sahip olacaktı. Ayrıca kendi anayasasını oluşturma yetkisine de kavuşacaktı. Ermeni askerlerinin işgal etmiş olduğu bölgelerin boşaltılmasının ardından bu alanlardaki güvenliği sağlama ve yine bölgede ekonomik reformların yapılması konularında ise AGİT güçleri yetkili olacaktı.Ancak Ermeni yetkililer masadan kalkınca bu öneri de uygulama alanı bulamadı.[14]

2- Aralık 1997 Tarihinde Sunulan " Aşamalı Çözüm" Önerisi

Bu öneride ortaya konulan fikir ise , Dağlık Karabağ ve çevresindeki diğer işgal edilmiş olan rayonların her biri için ayrı ayrı statüler ortaya koyarak bir çözüme kavuşmaktı.[15] Bu barış planına göre barış görüşmeleri iki aşamada nihayete erdirilecekti ve birinci aşamada çatışma yaşanan bölgelerdeki çatışmaların sonlandırılması sağlanacaktı. Bir sonraki aşamada ise Dağlık Karabağ'ın Azerbaycan Devletine bağlanarak ortak bir devlet oluşturmaları sağlanmaya çalışılacaktı.Aslında bu planın en önemli yönü aşamalı

[11] Ahmet Sapmaz ve Gökhan Sarı,"Dağlık Karabağ Sorununda Azerbaycan Tarafından Kuvvet Kullanım Olasılığının Analizi" , Güvenlik Stratejileri, C.8,S.15,s.4

[12] Ömer G. İşyar, "Sovyet-Rus Dış Politikaları ve Karabağ Sorunu" ,1.Baskı, Bursa: Alfa Aktüel Yayınları, 2004, s.79.

[13] Yılmaz ve Şıhaliyev, a.g.m. , s.33

[14] Kamer Kasım vd. , "Dağlık Karabağ Sorunu" : Dar Alanda Büyük Oyun, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu(USAK),Ankara, No: 11-07, 2011,S.8

[15] Yılmaz ve Şıhaliyev, a.g.m. , s.33

çözüm önerisini oluşturan maddelere uyulmaması durumunda uymayan tarafa AGİT tarafından yaptırım uygulanacak olmasıydı.[16]

Azerbaycan tarafı bu teklife, her ne kadar kesin çözüm sağlamasa da çözüme giden yolda atılan çok önemli bir adım olarak bakmıştı ve desteklemişti. Ermeni tarafında da birtakım olumlu yaklaşımlar vardı. Özellikle Ermenistan cumhurbaşkanı olan Levon Ter-petrosyan bu teklife olumlu bakmış ve savaşı bitirmenin gerekliliğini savunmuştu. Ancak Dağlık Karabağ Ermenilerinin ve Ermenistan içerisindeki muhalif grupların baskıları sonucu Ter-Petrosyan 1998 yılında istifa etmek zorunda kaldı ve onun yerine aşırı Ermeni Milliyetçisi olarak bilinen Robert Koçaryan Cumhurbaşkanı olarak göreve başladı. [17]

3- Kasım 1998 Tarihinde Sunulan "Ortak Devlet" Önerisi

Rusya tarafından ortaya konulmuş olan bu çözüm önerisine göre Dağlık Karabağ ile Azerbaycan devleti birleşecek ancak Dağlık Karabağ'ın özerk yapıya sahip ordusu ve yine bağımsız bir anayasası olacaktı.Bu öneri Dağlık Karabağ yönetimi için bir başka hak daha doğuyordu ve bu yeni hak ile Dağlık Karabağ yöneticileri Azerbaycan Milli Meclisi'nin ortaya koyacağı kanunlara karşı veto hakkına sahip olacaktı.[18] Azerbaycan bu öneriye karşı çok sert tepki verdi ve bu önerinin Azerbaycan devletinin toprak bütünlüğüne ve egemenlik haklarına saygısızlık olduğunu deklare etti.[19]

Bu plana göre Dağlık Karabağ'ın sahip olacağı ayrıcalıklar bunlarla da sınırlı olarak kalmayacaktı. Dağlık Karabağ yönetimi , diğer devletlerle ve uluslararası örgütlerle her türlü siyasi ekonomik kültürel ve sosyal ilişkiler kurabilecek ve aynı zamanda Azerbaycan dış politikasının genel seyrinin belirlenmesinde söz sahibi olabilecekti.[20]

Sorunun Çözümüne Yönelik Gerçekleştirilen Diğer Çözüm Arayışları

AGİT Minsk Grubunun ortaya koymuş olduğu barış tekliflerini taraflar kabul etmeyince özellikle 2001 yılından sonraki dönemde Dağlık Karabağ sorunun çözümü için Azerbaycan ile Ermenistan Cumhurbaşkanları doğrudan görüşmeler yapmaya başladılar.[21] Yine Amerika Birleşik Devletleri'nin öncülük etmesiyle Florida'da gerçekleştirilen barış görüşmeleri Dağlık Karabağ sorunun çözüme kavuşturulması yollunda atılan en önemli adımlardan birisi olmuştur.[22]

Yine bu tekliflere ek olarak Azerbaycan ve Ermenistan Dışişleri Bakanları ile Minsk Grubunun daimi üyelerinin yani eş başkanlarının katılımlarıyla 2007 yılının Kasım ayında Madrid'de birtakım barış görüşmeleri gerçekleştirildi. İlerleyen tarihlerde bu görüşmelere "Madrid İlkeleri" denilecekti.[23]

Madrid İlkelerine göre Ermeni Askerleri hem işgal ettikleri Dağlık Karabağ'ı hem de Dağlık Karabağ çevresindeki reyonları boşaltacak ve AGİT Minsk grubu tarafından oluşturulacak olan barış gücünün vazifesini gerçekleştirebilmesi için gerekli olan güvencenin oluşturulmasını sağlayacak. Ermenistan ile bu bölge arasındaki irtibat ise

---

[16] Kasım, a.g.e , s.9 ; Gerard Libaridian ve Arif Yunusov, "New Approaches to Nagorno-Karabakh: A Window of Opportunity?", East-West Institute Policy Brief , S: 3, 1998, s. 7.

[17] Beşir Mustafayev , "Karabağ'ın İşgal Süreci Ve Bölgede Yaşanan Son Olaylar Çerçevesinde Çözüm Arayışları" , A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, 2013, S.49. , ss.292.

[18] Zaur Şiriyev , " Azerbaycan'ın Karabağ Politikası ve Stratejik Vizyonu" , Orta Asya Ve Kafkasya Araştırmaları , 2011, Cilt: 6, Sayı : 12, s.96

[19] Sapmaz ve Sarı , a.g.m., s.5

[20] Kasım, a.g.e , s.10

[21] Kamil Ağacan , "Dağlık Karabağ: 2006 Altın Fırsat Mı? , Stratejik Analiz, 2006,S.70, s. 84.

[22] Aslanlı, a.g.m. , s.415

[23] Rövşen İbrahimov, "Dağlık Karabağ Sorununun Uluslararası Hukuk Açısından Değerlendirilmesi" , Karabağ Bildiklerimiz ve Bilmediklerimiz, Reha Yılmaz (Drl.), Bakü: Kafkas Üniversitesi Yayınları,2010,s.395

açılacak olan bir koridor ile sağlanacak. Topraklarını terk edip gitmek zorunda kalan göçerler de yurtlarına geri dönecekler ve Dağlık Karabağ'da yaşayan Ermenilere de kendilerini idare etmeleri noktasında birtakım hukuki haklar tanınacaktı. Bu maddelerin kabulü ve bölgede bir referandumun yapılması isteniyordu. Ancak Erivan yönetimi bu maddeleri kabul etmedi ve yine masadan kalkan taraf oldu.[24]

Birleşmiş Milletler (BM) Kararları

Azerbaycan Ermenistan arasında süregelen Dağlık Karabağ Savaşında haklı olan tarafın kim olduğuna dair devletlerin ve diğer uluslararası örgütlerin açıklamaları eskiden günümüze hep muğlak ifadelerden oluşmuştur. Bunun en somut örnekleri Birleşmiş Milletlerin açıklamalarında ve aldığı kararlarda görülür.

BM , Dağlık Karabağ sorununun çözümü konusundaki çalışmaları büyük oranda AGİT Minsk Grubuna devretmesine rağmen Ermeni askerlerinin Azerbaycan topraklarındaki işgal bölgelerinin sayılarını artırmaları ve özellikle de Kelceber Bölgesinin işgal edilmesinin ardından Güvenlik Konseyini ivedilikle toplanmaya davet etmiştir.Ancak şu da bir gerçekti ki Güvenlik Konseyinin daimi üyesi olmakla beraber aynı zamanda AGİT Minsk Grubunun da eşbaşkanı olarak daimi üyesi olan Rusya,ABD ve Fransa genel manada Ermeni yanlısı bir politika izlemekteydi. [25]

30 Nisan 1993 tarihinde BM Güvenlik Konseyi 15 üyesinin oybirliği ile almış olduğu 822 sayılı karar ile Ermenistan'ın Azerbaycan topraklarındaki işgalinin hukuksuzluğu dile getirilmiştir. Ancak bu kararda işgalci güçlerin kim olduğu açıkça adlandırılmamıştır. Diğer bir deyişle işgali gerçekleştiren ülke Ermenistan'dır şeklinde bir ibareye yer verilmemiştir. Bu şekilde olmasının en önemli sebebi Rusya ABD ve Fransa'nın Ermenistan yanlısı bir tutum sergilemeleridir. Bu kararda BM Güvenlik Konseyi 5 madde talep eder :

1- Kesin bir şekilde ateşkes imzalanmasının gerekliliğini , Kelceber ve Azerbaycan'ın işgal altındaki diğer bölgelerinden işgalci güçlerin derhal ayrılmasını ,

2- AGİT Minsk Grubunun tavsiyelerine uyarak sorunun barışçıl bir zeminde çözümü için tarafların her türlü desteği vermesini,

3- İşgal altındaki bölgelerde yaşayan sivillerin her türlü insan haklarından eksiksiz bir şekilde yararlanabilmesi için engellerin kaldırılmasını ve evrensel insan hakları kriterlerine göre bölgedeki sivillerin korunmasını ,

4- BM Genel Sekreterinin Azerbaycan'ın işgal altındaki bölgelerini özellikle de Kelceber Bölgesini ziyaret ederek burada yaşananlar hakkında bir rapor hazırlayarak Konseye sunmasını ,

5- BM Güvenlik Konseyinin bu bölge ile yakından ilgilenmeye önümüzdeki dönemlerde de devam etmesi gerektiğini , talep etmiştir. [26]

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinde aynı bu karara benzer başka kararalar da alınmıştır. Yine 1993 yılında alından 853 , 874 ve 884 sayılı kararlar Azerbaycan-Ermenistan arasındaki Dağlık Karabağ sorunun çözümünü sağlamaya yönelik olarak alınan kararlaradır. Ancak bu kararların hepsinde İşgal eden Ermeni devletinin işgalci olduğu açıkça belirtilmemiş sadece muğlak ifadelerle çatışmaların sona ermesi gerektiği vurgulanmıştır. Bu durum işgalci durumunda olan Ermenileri daha fazla

[24] Elnur İsmayılov, "Türkiye-Ermenistan Münasebetleri Kontekstinde Dağlık Karabağ Münakaşası" Karabağ Bildiklerimiz ve Bilmediklerimiz, Reha Yılmaz (Drl.), Bakü: Kafkas Üniversitesi Yayınları,2010,s.173-174.

[25] Zaur Şiriyev , " Azerbaycan'ın Karabağ Politikası ve Stratejik Vizyonu" , Orta Asya Ve Kafkasya Araştırmaları , 2011, Cilt: 6, Sayı : 12, s. 93-94.

[26] S/RES/822, http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/822(1993) ,BM Resmi İnternet Sayfası , (E.t 15/02/2017)

cesaretlendirmekten öteye gidememiştir. Ayrıca alınan kararlara uyulmaması durumunda herhangi bir yaptırımın da olamayacak olması , Ermenileri cesaretlendiren bir başka unsurdu. [27]

Sonuç

Günümüz itibarıyla Azerbaycan ile Ermenistan arasındaki bu çatışmalar Dağlık Karabağ sorunu olarak tanımlansa da bu sadece bu iki devleti yakından ilgilendiren bir mesele değildir. Zira eğer öyle olsaydı Azerbaycan Devleti kendi kendine bile bu sorunu savaş ya da barış yoluyla çözebilirdi. Bu sorunun çözümü sadece bu iki devletin anlaşmasıyla da sona erecek olan bir mesele değildir. Azerbaycan tarafı toprak bütünlüğünden taviz vermeyeceğini açıkça ifade ederken Ermeni tarafı da bölgede yaşayan Ermenileri ve bu toprakları kendi himayesine alma gayretinden vazgeçmeyeceğini her ortamda dile getirmektedir. Dolayısıyla Dağlık Karabağ çatışmasının görülebilir bir gelecekte kesin çözümü ya da Kesin Barışın sağlanması gibi bir seçenek görünmüyor. Ancak *Uzun Süreli Ateşkes* olarak adlandırabileceğimiz sorunun dondurulması seçeneği uygulanabilir bir seçenek olarak karşımıza çıkmaktadır.

Dağlık Karabağ sorunun çözümsüzlüğünün en önemli müsebbiplerinden birisi olan Rusya , bu sorunu Jeopolitik önceliklerinin bir gereği olarak bir denge unsuru olarak kendi denetimi altında tutma gayreti içinde olmaya devam ettiği müddetçe de çözümsüzlük devam edecektir. Rus stratejisti Aleksandr Dugin'in Azerbaycan'a saldıran ülke konumunda olan Ermenilerin Rusya için ne kadar önemli olduğunu şu sözleriyle ifade etmektedir :

"Ermeniler Rusya ile jeopolitik bağlantılarını çok canlı idrak eden Hıristiyan bir halktır. Türkiye'den Azerbaycan'a ve Orta Asya'ya giden yolun Ermenistan ve Karabağ'dan geçmesi nedeniyle Ermeniler son derece stratejik önemdeki topraklarda bulunmaktadırlar. Erivan Türkiye'yi kıta içi mekanlardan koparan önemli bir stratejik halka haline gelmiştir. " [28]

Azerbaycan – Ermenistan arasındaki Dağlık Karabağ sorununda atı dünyasının özellikle de Fransa ve ABD'nin tutumu da tıpkı Rusya'nın olduğu gibi Ermeni yanlısı ve sorunun çözümünden yana olmak yerine Azerbaycan'ın taviz vermesi gerektiği yönünde olmuştur. ABD , Azerbaycan'ın topraklarının yüzde yirmisini işgal eden Ermenistan'ı her platformda desteklemekle kalmamış aynı zamanda İsrail'den sonra en fazla desteklediği ülke konumuna yükseltmiştir. Hiç kuşkusuz batı dünyasının bu tutumunun altında yatan sebep geçmişten bu yana devam etmekte olan Türk ve İslam düşmanlığıdır.

Azerbaycan Devleti , Dağlık Karabağ sorununda haklı taraf olduğunu bütün dünyaya kanıtlaması gerekmektedir. Bunu gerçekleştirebilmek için öncelikle yapması gereken ise askeri, siyasi ve ekonomik yapısını uzun dönemli dış yaptırımlara dayanabilecek kapasiteye getirmelidir. Zira bu sorun, bölgede menfaati olan birçok devletin -Özellikle ABD,Çin,Rusya,İran- , uluslararası örgütün ve şirketlerin müdahalesine maruz kalmaktadır. Bu menfaatlerin kaynakları da genel itibari ile bölgenin lojistik açısından öneminden ve bölgede bulunan zengin enerji kaynaklarıdır.

Uluslararası sorunların öncelikle barışçıl yollarla halledilmesi taraftarı olduğumuzu belirttikten sonra , kardeş ülke Azerbaycan'ın bu sorunu halletmek için gerekirse meşru müdafaa kapsamında kuvvet kullanma yoluna gitmesi gerektiğini de belirtmekte fayda görüyoruz.

---

[27] Araz Aslanlı , "Ermenistan'ın Azerbaycan Topraklarını işgal Sorununun Hukuki Boyutu: Azerbaycan'ın Meşru Müdafaa Hakkı Devam Ediyor Mu?" [Elektronik versiyon] , Ermeni Araştırmaları, 2003 Bahar, Sayı 9, http://www.eraren.org/index.php?Lisan=tr&Page=DergiIcerik&IcerikNo=68 (E.t. 16.02.2017)

[28] Aleksandr Dugin, Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım, 8.Baskı,İstanbul: Küre Yayınları, 2015 , s.78.